

Laihian kunta

TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTIKERTOMUS TILIVUODELTA 2019

LAUTAKUNNAN TOIMINTA

Tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja

Kunnanvaltuuston valitseman tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaisesti valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lisäksi tarkastuslautakunnan tehtäviin on kuulunut sidonnaisuusrekisterin ylläpito ja sidonnaisuusilmoitusten seuranta.

Tarkastuslautakuntaan kuuluvat seuraavat kunnanvaltuuston valitsemat jäsenet ja varajäsenet:

Jäsen:

Heikki Mäkinen, puheenjohtaja

Lea Ranne, varapuheenjohtaja

Marja-Liisa Harri

Ville Holkko

Heikki Riippi

Varajäsen:

Antti Salminen

Aino Tuomela

Raimo Halvars

Piia Riiki

Raimo MJ Kinnari

Kunnan tilintarkastajana on tilivuonna 2019 toiminut tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab, vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, HT Kati Mäntylä. Tarkastuslautakunnan sihteerin tehtäviä on tilivuonna 2019 hoitanut VT Hanna Ylinen KPMG Oy Ab:stä.

Arviointia varten lautakunta on hyväksynyt toimikaudekseen arviointisuunnitelman painopistealueineen sekä tarkemman työohjelman kutakin vuotta varten.

Lautakunta on pitänyt viisi kokousta tilivuoden 2019 arviointiin liittyen. Lautakunta on kuullut kokouksissaan terveys- ja hyvinvointijohtaja Helena Lahtista, kunnanjohtaja Juha Rikalaa, talousjohtaja Sinikka Alamylläriä, perusturvajohtaja Hannu Haposta, teknistä johtaja Jari Mansikka-ahoa ja sivistys- ja vapaa-aikajohtaja Sami Kiukkosta.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että lautakunnan oman työohjelman mukaisesti kultaviksi olisi kevään 2020 aikana kutsuttu myös kunnanvaltuuston puheenjohtaja ja kunnanhallituksen puheenjohtaja. Vallitsevan koronaviruspandemian ja sairaustapausten johdosta em. tahojen kuulemiset eivät toteutuneet suunnitellusti.

Tulevaisuudessa lautakunta suunnittelee kuulevansa myös lautakuntien puheenjohtajia.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että lautakunnan ylläpitämän sidonnaisuusrekisterin tietojen ajankohtaisuudesta ja päivittämisestä vastaa edelleen jokainen luottamushenkilö ja viranhaltija itsenäisesti. Tarkastuslautakunta on esitellyt sidonnaisuusrekisterin kunnanvaltuustolle.

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Laihian kunnan strategia

Kuntastrategia määrittää kunnan ohjaamisen. Kuntastrategia otetaan huomioon talousarvion ja – suunnitelman laadinnassa.

Laihian kunnanvaltuusto hyväksyi kokouksessaan 26.3.2018 kuntastrategian vuosiksi 2018 – 2022. Kuntastrategian mukaiset painopisteet ovat seuraavat:

- **Komiasti nuuka:** Laihian markka on päivittynyt euroaikaan, mutta sisin on säilynyt: Laihialla osataan tehdä asiat taloudellisesti ja tehokkaasti;
- **Hyvinvoiva:** Toimivat peruspalvelut ja vapaa-ajanviettopaikat sekä kattavat harrastusmahdollisuudet rakentavat hyvinvoinnin perustan;
- **Viihtyisä:** Kunta kahden maakunnan rajalla on lähellä kaikkea, silti rauhallinen, puhdas ja turvallinen;
- **Pieni ja ketterä:** Asiat hoituvat nopeasti ja asiakaslähtöisesti, oli sitten kysymyksessä tonttiasiat, päivähoitopaikan järjestäminen tai mikä tahansa kuntalaista, yritystä tai yhteisöä askarruttava asia: Kunnantalon ovet ovat avoinna!;
- **Yhteisöllinen:** Laihialla kökkähenki elää ja voi hyvin – niin kunnan, kuntalaisten kuin yhteisöjenkin toiminnassa.

Kuntastrategia rakentuu kolmeen eri tavoitteeseen, joita ovat kuntalaisten hyvinvointi, kunnan vetovoimaisuus ja talouden tasapaino, sekä neljään asiakasarvoon, joita ovat turvallinen arki, toimiva palveluverkko ja ympäristö, keskusteleva kunta ja tilaa toimia ja hengittää.

Valtuustotason kuntastrategian pohjalta lautakuntatason on tullut muodostaa oma tavoiteasettelunsa ja mittaristonsa siten, että talousarvioon kirjatuissa tavoitteissa näkyy selkeästi yhteys kunnan strategiaan, tavoitteisiin ja arvoihin.

Tarkastuslautakunnan mielestä kuntastrategian mukaisissa painopistealueisissa on huomioitu hyvin kunnan asukkaat ja asiakkaat. Kuntastrategiassa on tarkastuslautakunnan mukaan onnistuttu hyvin. Viittaukset esimerkiksi seuraaviin toimenpiteisiin: Kuntamaiseman raportti ja vertailut verrokkikuntiin, turvallisuuskysely asukkaille (330 vastausta), kouluterveyskysely, järjestö 2.0 - kokoontumiset, hyvinvointikertomuksen vuosiraportti, viestintäohje, seniorikortti, yrittäjien ja kunnan tapaamiset, tontteja myyty yhdeksän.

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Kunnanhallitus ja keskushallinto

Kunnanhallituksen tavoitteena on tilivuoden 2019 aikana ollut valmistella kuntastrategiaa tukeva hankintastrategia ja aloittaa sen toimeenpano sekä lisätä kunnan päätöksentekodokumentoinnissa päätösten vaikutusten ennakoitua ja riskien arviointia. Tavoitteina on ollut myös uusien yhteistyöfoorumien luominen sekä eri toimielinten välille että kuntalaisten ja toimielinten välille palvelukokonaisuuksien kehittämiseksi. Viestintäohjeen mukaista kuntakuvaa on pyritty selkiyttämään ja lisäämään kohdennettuja markkinointitoimenpiteitä ja some-näkyvyyttä.

Hankintastrategiaa on käsitelty kunnan toimihenkilöiden toimesta, ja myös ulkopuolisen hankinta-asiantuntijan käyttämistä on harkittu hallintokunta-kohtaisten erityiskysymysten selvittämiseksi. Hankintastrategia ei valmistunut tilivuoden 2019 aikana, joten sen valmistelua jatketaan vuonna 2020. Uusia yhteistyöfoorumeita on luotu. Laihialla on mm. järjestetty kuntalaisiltoja kunnallisen järjestöneuvottelukunnan organisoimiseksi. Kunnan markkinointitoimenpiteitä on kehitetty ja some-näkyvyyttä lisätty.

Perusturvalautakunta

Laihian kunta on aktiivisesti osallistunut muiden Pohjanmaan kuntien tavoin perusturvapalveluiden kehittämistyöhön ja työryhmätyöskentelyyn palvelukokonaisuuksien kehittämiseksi tarpeita vastaaviksi lähi- ja aluetason palveluiksi. Laajojen uudistusten ohella kunnan omaa palvelutuotantoa on muokattu ja sitä muokataan koko ajan kustannushallittavamaksi ja tuloksellisemmaksi avopalvelutoimintojen kehittämisen, henkilöstön kohdentamisen sekä eri toimijoiden yhteistyön avulla.

Lautakuntaan ja perusterveydenhuollon aluejaostoon nähden sitovien toiminnallisten tavoitteiden toteutumisessa on tilivuonna 2019 onnistuttu hyvin. Asiakkailta/potilailta saatujen palautteiden perusteella lähipalvelut on koettu toimiviksi ja palveluihin on oltu pääsääntöisesti tyytyväisiä. Terveystieteiden hoito toteutui tilivuoden 2019 budjetin mukaisesti. Erikoissairaanhoidon kustannukset kasvoivat erityisesti loppuvuonna.

Sosiaalitoimen budjetti ylittyi, ja erityisesti kustannukset kasvoivat omaishoidontuessa, lastensuojelussa ja vammaispalveluissa. Laitoshoidon on kuitenkin pystytty vähentämään, ja myös lastensuojelun sijoitukset on pystytty tekemään lähes kokonaan perhesijoituksina, vaikka niiden määrä kasvoi.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota yli 1 000 lääkäri- ja hoitajakäynnin vähentymiseen edelliseen vuoteen 2018 verrattuna. Eikö lähipalveluja ole ollut tarjolla vai onko haettu palveluja erikoissairaanhoidosta? Myös kotisairaanhoidon- ja kotipalvelun käynnit ovat vähentyneet.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että silti perusturvalautakunnan kulut kokonaisuudessaan ovat nousseet 1,2 miljoonaa euroa vuodesta 2018. Suunnitelmat liittymisestä Pohjanmaan kuntien hyvinvointikuntayhtymään ovat parhaillaan käynnissä. Tarkastuslautakunta pohtii tuoneeko tämä säästöjä vai lisäkustannuksia, koska perusturva on suurin palvelukokonaisuus kunnassa.

Sivistys- ja varhaiskasvatuslautakunta

Varhaiskasvatuksessa tilivuoden 2019 tavoitteina on ollut mm. varhaiskasvatuspaikan järjestyminen lain määräaikojen mukaisesti, koulutetun henkilöstön saaminen kaikkiin työtehtäviin, varhaiskasvatuspaikkojen tehokas käyttöaste ja monimuotoisen liikuntakulttuurin vakiinnuttaminen jokaisessa hoitomuodossa. Tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Haasteena on nähty erityisesti se, että sijaisuuksissa ja määräaikaisuuksissa toimii osittain epäpäteviä työntekijöitä. Erityisesti päteviä lastentarhanopettajia on vaikea rekrytoida määräaikaisiin työtehtäviin.

Tilivuonna 2019 kuntaan avattiin yksityinen päiväkoti, ja palveluseteli otettiin käyttöön varhaiskasvatuksessa 1.8.2019 alkaen. Palveluseteleitä on jaettu syksyn 2019 aikana n. 20.

Esiopetuksessa tavoitteina ovat olleet TVT-laitteiden sekä liikunnan lisääminen esiopetukseen, esiopetussuunnitelman päivittäminen ja esiopetuksen ja koulun yhteistyön lisääminen. Tavoitteet toteutuivat suurelta osin.

Perusopetuksen osalta tavoitteina ovat olleet mm. henkilöstön osaamisen kasvattaminen sekä pätevän henkilöstön rekrytointi, yhtenäiskoulun edelleen kehittäminen, talouden tasapainottamistoimenpiteet, digiosaamisen vahvistaminen sekä riittävien resurssien saanti oppimisen ja koulunkäynnin tukeen sekä oppilashuoltoon. Tavoitteisiin on päästy suurelta osin. Kulupuolella perusopetus on pysynyt budjetissa, vaikka oppilasmäärät ovat olleet kasvussa. Tuotot on saatu kasvuun, sillä hankkeita on haettu aktiivisesti.

Keskiasteen koulutuksen osalta tilivuoden tavoitteina on ollut mm. varmistua lukion valmiuksista digitaalisten yo-kokeiden järjestämiseen sekä lukion vetovoimaisuuden lisääminen markkinoinnin ja muun mainonnan myötä. Erityisesti voidaan todeta lukion vetovoimaisuuden lisääntyneen, sillä uusia opiskelijoita pelkästään omasta kunnasta on tulossa vähintään 50. Lisäksi ulkopaikkakuntalaisia on hakeutumassa Laihian lukioon. Oppilasmäärissä on ollut lisäystä viime vuosiin verrattuna.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että perusopetuksen oppilasmäärän kasvettua 163 oppilaalla edelliseen vuoteen 2018 verrattuna nettomenot on kuitenkin pystytty pitämään n. 8,5 miljoonassa eurossa.

Tarkastuslautakunnan mielestä oman kunnan lukion oppilasmäärän lisääntyminen on positiivinen asia.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että Vaasa-opiston toiminta Laihialla on kehittynyt positiiviseen suuntaan, mm. kurssien ja opetustuntien määrä on lisääntynyt edellisestä vuodesta ja kulutaso on vähentynyt.

Vapaa-aikalautakunta

Liikuntatoimessa on tilivuoden 2019 aikana ollut tavoitteena saada kunnan liikuntatilat tehokkaaseen käyttöön ja riittävät resurssit liikuntatyön ja liikuntapaikkojen hoitamiseen sekä toteuttaa kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia sekä kunnan vetovoimaisuutta lisääviä liikuntainvestointeja. Liikuntatilat ovat tehokkaassa käytössä, mutta resurssipula liikuntapaikkojen hoidossa jatkuu edelleen. Liikuntainvestointien osalta tavoite toteutui osittain uimahallin remontin valmistumisen johdosta.

Nuorisotoimessa on ollut tavoitteena järjestää koulupäivinä mm. erilaisia pienryhmä- ja yksilöohjausta nuorisotiloissa ja saada riittävät resurssit suunnitellun toiminnan toteuttamiseen sekä saada etsivän nuorisotyön toimi vakinaistettua. Uusi nuorisovaltuusto on valittu syksyllä 2019. Kaikki nuorisotoimen tilivuodelle 2019 asetetut tavoitteet on saavutettu.

Tarkastuslautakunnan mielestä yhteistyö kunnan vapaa-aikatoimen ja järjestöjen (urheiluseura, koulujen vanhempainyhdistykset, ym.) välillä on kiitettävää ja hyvin toimivaa mm. monitoimitalon ja nuorisotilojen valvontatehtävissä.

Tekninen lautakunta

Teknisen lautakunnan tilivuoden tavoitteena on erityisesti ollut tehostaa talouden seuranta ja panostaa toiminnan hyvään ennakkolliseen suunnitteluun kustannusten ja aikataulujen kurissa pitämiseksi. Edelleen tavoitteena on ollut työntekijöiden sitouttaminen tehtäviinsä sekä heidän osaamisensa kehittäminen ja panostaminen työturvallisuuskoulutukseen.

Teknisen lautakunnan mukaan talouden seuranta on ollut haasteellista. Syynä tähän on osaltaan ollut henkilöstön vaihtuminen. Talouden toteuman seuranta on kuitenkin ollut suunnitelman mukaista. Henkilöstön sitouttamis- ja osaamisen kehittämistoimenpiteet ovat toteutuneet suunnitelmallisesti.

Tilahallinnan osalta kiinteistöt ovat sisäilman osalta tällä hetkellä hyvässä kunnossa tehtyjen sisäilmaremonttien myötä.

Liikennealueiden osalta menokasvua on pyritty hillitsemään mm. pitämällä säännöllisesti työmaakokouksia urakoitsijoiden kanssa.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota teknisen lautakunnan huomattavaan budjetin ylittymiseen käyttötaloudessa (n. 200 000 euroa) ja investoinneissa (n. 600 000 euroa). Tarkastuslautakunta edellyttää tulevilta tilikausilta tekniseltä lautakunnalta parempaa suunnitelmallisuutta, tarkkuutta ja kohteiden huolellisempaa valvontaa ja kuluseurantaa.

Tarkastuslautakunta nostaa esille, että kunnan hyötyjätekäyttöasemasta ja sen toiminnasta on saatu asukkailta positiivista palautetta. Hyötyjätekäyttöaseman toiminta on ollut aktiivista ja moitteetonta.

Rakennus- ja ympäristölautakunta

Rakennus- ja ympäristölautakunnan tavoitteena tilivuonna 2019 on ollut laatia yksi kaava ja ostaa raakamaata 10 ha. Lisäksi tavoitteena on ollut, että lupakäsittelyajat ovat lain mukaisia ja muutoinkin kohtuullisia (lautakunta 3 viikkoa, viranhaltijapäätökset 7 vrk) ja tavoitettavuutta parannetaan (katselmukset 3 vrk:n sisällä).

Kaavoituksen suhteen tavoite saavutettiin, ja kaavoja laadittiin tilivuoden aikana neljä. Raakamaata ostettiin tilivuoden aikana 11,6 ha. Käsittelyaikoja ja tavoitettavuutta koskevat tavoitteet toteutuivat pääosin.

Tarkastuslautakunnan mielestä rakennus- ja ympäristölautakunnan toiminnallisten tavoitteiden ja tavoitteiden toteumat on esitetty selkeästi ja konkreettisesti tilinpäätöstiedoissa. Tarkastuslautakunta kehottaa muitakin lautakuntia kiinnittämään huomiota rakennus- ja ympäristölautakunnan selkeään ja konkreettiseen tavoitteiden ja niiden toteumien esitys- ja arviointitapaan.

TILINPÄÄTÖS JA TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

Toimintatuotot laskivat edelliseen vuoteen verrattuna noin 805 000 euroa, mikä vastaa noin 14,3 % laskua viime tilikauteen verrattuna. Mittavaa laskua selittää suurelta osin vanhusten ja vammaisten palveluasumisen päättymisestä johtuva hoiva- ja ateriapalvelumaksujen loppuminen. Kunta ei enää tilivuonna 2019 tuottanut itse kyseistä toimintaa. Toimintakulut kasvoivat edelliseen vuoteen verrattuna noin 476 000 euroa, mikä vastaa noin 1 % kasvua toimintakuluissa viime tilikauteen verrattuna. Suurin kasvu toimintakuluissa oli erikoissairaanhoidon ja sosiaalityön tehtäväalueilla.

Toimintakatteeksi muodostui -45,1 miljoonaa euroa. Toimintakate oli noin 1,3 miljoonaa euroa edellisvuotta huonompi eli toimintakate nousi viime vuoteen verrattuna noin 2,9 %. Verotulot kasvoivat noin 1,5 miljoonaa euroa ja valtionosuudet noin 540 000 euroa edelliseen vuoteen verrattuna. Vuosikate muodostui positiiviseksi.

Poistot olivat noin 2,0 miljoonaa euroa, mikä määrä on hieman suurempi kuin edellisvuonna. Tilikauden tulos muodostui noin 66 000 euroa ylijäämäiseksi. Tilinpäätöksen osoittama kumulatiivinen alijäämä on noin -2,5 miljoonaa euroa.

Tarkastuslautakunnan mielestä ylijäämäiseen tulokseen pääseminen aiheutui omaisuuden myymisestä oman kunnan omistamalle yhtiölle, ns. siirtäminen ”taskusta toiseen”. Tarkastuslautakunnan näkökulmasta tämä ei ole kestävää toimintaa.

Investoinnit

Nettoinvestoinnit toteutuivat noin 2,9 miljoonan euron määräisenä. Merkittävimmät investoinnit olivat teknisen toimen uimahallin peruskorjaus noin 1,1 miljoonaa euroa ja kunnallistekniikan investoinnit, suurimpina katujen rakentaminen noin 0,2 miljoonaa euroa, valtatie 3/valtatie 18 parantaminen noin 0,3 miljoonaa euroa ja Isonkyläntien kunnostus/parannus noin 0,3 miljoonaa euroa.

Lainat euroa per asukas kohosi 4 064 euroon, kun vuonna 2018 määrä oli 3 882 euroa per asukas.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota, että kunnanvaltuuston myöntämät määrärahat n. 1,2 miljoonaa euroa katujen kunnostamiseen jäivät käyttämättä.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kunnan velkamäärän kasvuun. Kunnan lainanhoitokate on 0,5 vuonna 2019. Lainanhoitokate kertoo tulo-rahoituksen riittävyyden suhteessa vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus katsotaan riittäväksi, kun tämä tunnusluku on yli yksi. Vuoden 2019 kunnan lainanhoitokate on todella heikolla tasolla.

TALOUDEN TASAPAINO

Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu kuntalain 121 §:n 2 momentin mukaisesti arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, mikäli kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää.

Laihian kunnan vuoden 2016 tilinpäätöksen alijäämän jälkeen kunnan kumulatiivinen alijäämä oli 1.113.614,84 euroa. Tilikauden 2017 tuloksen (-53.682,55) jälkeen kumulatiivinen alijäämä nousi 1.167.297,39 euroon ja tilikauden 2018 tuloksen (-1.426.381,07) jälkeen 2.593.678,46 euroon. Tilikauden 2019 tuloksen (66.617,64) jälkeen kumulatiivinen alijäämä on 2.527.060,82 euroa.

Kuntalain (410/2015) 110 §:n 3. momentin mukaisesti kunnan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan. Koska kunnan alijäämä muodostui tilikauden 2016 aikana, tulee Laihian kunnan kattaa alijäämä viimeistään tilikauden 2021 loppuun mennessä.

Taloussuunnitelmassa 2019 ja 2020 kunnanvaltuusto hyväksyi yksityiskohtaisen suunnitelman talouden tasapainottamisesta:

- Kokouskalenterit suunnitellaan ja kokousten kulku pyritään ohjaamaan kaikkien hallintokuntien osalta siten, että kokousten määrää ja kestoja kyetään pienentämään vuoden 2018 tasosta.
- Uuden ikäihmisten asumispalveluyksikön valmistumisen myötä irtisanotaan vuokrasopimus Vanhustenkotiyhdistyksen kanssa.
- Esiopetuksen ryhmien määrä vähennetään seitsemästä kuuteen lukuvuodeksi 2019–2020 sekä 2020–2021 ja viiteen lukuvuodeksi 2021–2022.
- Perusopetuksen, erityisopetuksen sekä lukion kokonaistuntimäärää leikataan lukuvuoden 2018 – 2019 tasosta 2 % lukuvuodeksi 2019 – 2020 sekä 2020 – 2021.
- Sivistystoimen avustajaresurssia leikataan kaksi henkilötyövuotta lukuvuoden 2018 – 2019 tasosta. Kyseisellä tasolla toimitaan ainakin lukuvuodet 2019 – 2020 sekä 2020 – 2021.
- Koulukuljetusten kriteeristöä ja perusopetuksen järjestämistä tarkastellaan tavoitteena koulukuljetusten väheneminen lukuvuoden 2019 – 2020 alusta lähtien.
- Sivistystoimen yksiköille asetetaan velvoite raportoida sijaisten käyttö lukukausittain. Pääsääntönä on, että sijaisia ei oteta alle kolmen päivän sijaisuuksiin.
- Vähennetään ekopisteiden määrää hyötykäyttöaseman avaamisen myötä.

Näiden lisäksi kunnanhallitus päätti tasapainotuspäätöksessään:

- Velvoittaa teknisen lautakunnan sekä vapaa-aikalautakunnan selvittämään päivystysten yhdistämisen mahdollisuuden tai vaihtoehtoisesti vapaa-aikaosaston päivystystä vaativien toimintojen hankkimisen ostopalveluna.
- Tekninen lautakunta ryhtyy valmistelemaan mahdollisuutta palauttaa yksityisteiden hoito yksityistielain mukaiseksi. Yksityisteiden hoidon osalta on mahdollisuus merkittäviin säästöihin, joita ei ole huomioitu vielä talousarviossa 2020.

Lisäksi kunnanhallitus on todennut, että talousarviossa – ja suunnitelmassa on mahdollista jo huomioida varhaiskasvatuksen resurssien pieneneminen, kun huomioidaan vuosina 2015 – 2018 syntyneiden lasten määrän huomattava väheneminen aiempiin vuosiin verrattuna.

Lisäksi huomioitavaksi tulee myös kunnan aiemmin tekemät päätökset vammaisten ja vanhusten asumispalveluiden ja niitä tukevien ateriapalvelujen siirtämisestä 1.9.2018 lukien kunnan ja yksityisen toimijan yhteisyritykseen. Kunta myöntää kriteerit täyttävälle palveluntarvitsijalle palvelusetelin. Palvelusetelihinnastoa on mahdollista alentaa, kun yhteisyrityksen käyttöön rakentuva rakennus saadaan valmiiksi.

Kunnanvaltuusto päätti myös 12.11.2018 pitämässään kokouksessaan nostaa vakituisen asuinrakennuksen kiinteistöveroprosentin 0,5 prosentista 0,6 prosenttiin.

Tarkastuslautakunta pyytää selvitystä siitä, onko vammaisten ja vanhusten asumispalvelujen palvelusetelin käyttöönotolla/hinnoittelulla saavutettu aikaan toivottuja säästöjä (Tilinpäätös 2019, s. 39). Edelleen tarkastuslautakunta pyytää selvittämään, onko voimassa oleva palvelusetelihinnasto vertailukelpoinen lähikuntien kanssa.

Tarkastuslautakunnan mielestä Laihian kunnanhallituksen tilaama raportti Kuntamaisemalta oli tuloksiltaan suppea. Raportti kuitenkin vahvisti sen käsityksen, että kunnassa tuotetaan palvelut keskimääräistä edullisemmin ja pienemmällä henkilöstömäärällä. Kokonaisuutta kuitenkin häiritsi se, että raportin ulkopuolelle rajattiin 60 % kunnan budjetista (mm. perusturva jäi kokonaan ulkopuolelle).

Talusojohtaja esitteli tarkastuslautakunnalle harkinnanvaraisen valtionosuuden hakemisesta selvityksen. Tarkastuslautakunta piti hakemusta hyvin perusteltuna ja kaikki asiat huomioituina, jotka ovat johtaneet kunnan talouden tämän hetkiseen tilaan.

Tarkastuslautakunta pitää edelleen tärkeänä, että kunnan taloussuunnitelma 2020 sisältää yksilöityjä toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi ja kumulatiivisen alijäämän kattamiseksi. Lautakunta kiinnittää kuitenkin huomiota edellisen vuoden tapaan siihen, että toimenpiteet ovat edelleen suurilta osin vasta suunnitelmia ja eri viranhaltijatahojen velvoittamista ryhtymään selvitystyöhön. Toimenpiteet eivät edelleenkään sisällä selkeitä tai suuntaa-antavia kustannusvaikutuksia. Edellä luetut

suunnitelmat ja toimenpiteet eivät lautakunnan mielestä ole riittäviä talouden tasapainottamiseksi ja kunnan kumulatiivisen alijäämän kattamiseksi. Säästöjä tulee etsiä kunnan omasta toiminnasta ja rakenteista.

Kuten kunnan tilintarkastaja tilintarkastuskertomuksessaan edellyttää, kunnanhallituksen tulee esittää selkeä suunnitelma alijäämän kattamiseksi. Tarkastuslautakunta on tehnyt päätöksen kokouksessaan 13.5.2020 yhtyä tilintarkastajan lausuntoon (§ 29). Päätöksen mukaan tarkastuslautakunta päätti esittää kunnanvaltuustolle, että se hyväksyy tilinpäätöksen tilivuodelta 2019, merkitsee tiedoksi tilintarkastuskertomuksen tilivuodelta 2019 ja myöntää vastuuvapauden 1.1. - 31.12.2019 tilikaudelta tilivelvillisille lukuun ottamatta kunnanhallitusta ja sen esittelijää, kunnanjohtajaa, joille tarkastuslautakunta esittää myönnettäväksi vastuuvapauden edellyttäen, että kunnanvaltuusto hyväksyy suunnitelman alijäämän kattamiseksi.

Tarkastuslautakunta pyytää selvitystä siitä, mitä kunnanhallitus aikoo tehdä, että lautakuntien päätöksiä noudatetaan. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota esimerkiksi teknisen lautakunnan kokouksessa 16.1.2019 tehtyyn päätökseen, jossa tekninen lautakunta päätti, että uimahallin peruskorjaushankkeelle tulee palkata ulkopuolinen työnjohtaja työmaan keston ajaksi ja lautakunnalle tulee esittää seuraavassa kokouksessa projektin toteutussuunnitelma (§ 6). Seuraavassa teknisen lautakunnan kokouksessa 13.2.2019 projektin toteutussuunnitelmaa ei ole käsitelty eikä ulkopuolista työnjohtajaa hankkeelle valittu. Tarkastuslautakunnan mielestä lautakunnan tekemiä päätöksiä ei voi muuttaa kuin uusi lautakunnan päätös tai otto-oikeus.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että virkamiehen tai hänen sijaisensa tehdessä asiasta päätöksiä tulee huomioida kunnan johtamisen käsikirjassa kuvattu hyvä hallintotapa ja toiminnan eettisyys. Laihian kuntakonsernin päätöksenteossa toiminnoissa tulee noudattaa hyvän hallinnon oikeusperiaatteita ja johtamismenettelyitä sekä eettisiä periaatteita. Luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja työsuhteisten työntekijöiden tulee toimia vastuullisesti sekä hyvän hallintotavan mukaisesti. Hallinnossa asioivia ja asiakkaita tulee kohdella tasapuolisesti sekä toimivaltaa tulee käyttää yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Kuntalaisten, asiakkaiden ja eri sidosryhmien asianmukainen kohtelu edellyttää, että henkilöstö toimii hyvän hallintotavan mukaisesti ja tuntee sääntöjen ja ohjeiden lisäksi olennaiset ohjaavat normit.

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 12.2.2018 Laihian kunnan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Suunnitelmassa todetaan, että vuoden 2015 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuussuunnitelman tavoitteena on parantaa organisaation toiminnan yhdenvertaisuutta. Tavoitteen kannalta keskeisiä kehittämisalueita ovat

syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen sekä osallisuuden lisääminen.

HENKILÖSTÖ

Henkilöstön lukumäärä laski 8,7 henkilöllä tilivuoden aikana. Henkilöstön lukumäärä tilivuoden lopussa oli 306,3. Vuoden 2019 henkilöstöluvuissa on otettu huomioon myös osa-aikaiset työntekijät heidän osa-aikaprosenttinsa mukaisesti.

Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstö väheni 6,3 henkilöllä, hallinto-osaston 1,5 henkilöllä ja liiketoiminnassa 1,5 henkilöllä. Opetus- ja kulttuuritoimessa henkilöstö kasvoi 0,1 henkilöllä ja yhdyskuntapalveluissa 0,5 henkilöllä. Yhteismuutokseksi jää siten 5,7 henkilön väheneminen koko kunnan henkilöstössä.

Asumispalveluiden siirron yhteydessä 11 henkilöä jäi edelleen kunnan palvelukseen ja he anoivat työvapaata, kunnes kunkin henkilökohtainen eläkeikä täyttyi. Nämä henkilöt eivät sisälly em. henkilöstölukeihin.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä asiana, että kunnan henkilöstökertomusluonnos vuodelta 2019 on laadittu. Laihian kunta vaihtoi työterveyshuollon palveluntuottajan 1.1.2019. Kilpailutuksen myötä palvelutoimittajaksi valikoitui Pihlajalinna Terveys Oy.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota henkilöstön sairauspoissaolojen ja työtapaturmien määrän kasvuun, joista on selvitys kunnan henkilöstökertomusluonnoksessa 2019.

KONSERNIYHTIÖT

Kiinteistö Oy Laihian Vuokratalojen tavoitteena on mm. ollut, että sen toiminta on kannattavaa ja asuntojen käyttöaste vuokrataloasuntojen osalta on 98,5 % ja välivuokrausasuntojen osalta on 85 %. Pitkän aikavälin tavoitteena on, että kunnan alueella on tarjolla riittävä määrä huoneistoja kunnan tarpeisiin nähden.

Tilivuoden 2019 aikana jatkettiin asuinhuoneistojen ja kiinteistöjen korjausvelan purkua. Lisäksi vuoden 2019 aikana yhtiö osti Laihian kunnalta uusia kiinteistöjä, Yritystalo 2, Yritystalo 3 ja paloasemankiinteistö, omistukseensa. Hankinta rahoitettiin kunnalta saadulla lainarahoituksella. Uusien kohteiden remontointia tehtiin ja parannuksilla pyritään tähtäämään parempaan energiatehokkuuteen sekä kestäviin rakennuskaisuihin.

Laihian Nuukalämpö Oy:n on tullut mm. huolehtia siitä, että sen toiminta on kannattavaa, energian hinta pysyy Energiateollisuus ry:n tilaston keskiarvon alapuolella ja laitosten sekä verkoston kunnosta huolehditaan siten, ettei kaukolämmön keskeytyksiä synny lämmityskaudella.

Tilivuonna 2019 lämmönmyynti oli yhtiön historian suurin. Lämpöenergia tuotettiin suurelta osin puupohjaisilla polttoaineilla, jotka hankittiin lähialueen toimittajilta. Biopolttoaineiden osuus koko lämmöntuotannossa oli tilivuoden 2019 aikana yli 99 %. Vuoden 2019 aikana energian hinnanmuutoksia ei tehty. Tehokkaalla energiantuotannolla on saatu pienennettyä kuluja edelleen, joka on osaltaan auttanut energian korotuspaineiden kanssa. Tilivuoden aikana yhtiölle siirtyi kunnan apporttisiirrolla biokaasulaitos.

Poronkankaan Vesi Oy:n on tullut mm. huolehtia siitä, että hyvänlaatuista vettä toimitetaan häiriöttömästi ja veden hinnalla katetaan vain käyttökulut (omakustannushinta) ja mahdolliset investoinnit veden toimituksen turvaamiseksi.

Yhtiön vesilaitos on saneerattu vuonna 2007, ja tuolloin tehdyt toimenpiteet ovat parantaneet laitoksen käytettävyyttä ja turvaavat veden laatua entistä paremmin. Laihian kunnalle myytävän veden hinta on ollut 0,35 euroa / m³ (alv 0 %). Kunnan veden kulutus lisääntyi edelliseen vuoteen verrattuna huomattavasti. Pääosin kasvanut vedenkulutus johtui vuotovedestä.

YHTEENVETO

Tarkastuslautakunta painottaa edelleen talouden tasapainottamisen kunnan ykkösprioriteetiksi etenkin, kun kunnan kumulatiivinen alijäämä tulee kattaa vuoden 2021 loppuun mennessä. Tekijöitä talouden tasapainottamiseksi tulee kuitenkin etsiä vielä lisää kunnan omasta toiminnasta ja omista rakenteista.

Tarkastuslautakunta pyytää kunnanhallituksen lausunnon 30.9.2020 mennessä konkreettisista toimenpiteistä, joihin tässä arviointikertomuksessa nostettujen asioiden kuntoon saattamiseksi on ryhdytty.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä.

Laihialla 4. päivänä kesäkuuta 2020

Heikki Mäkinen
puheenjohtaja

Lea Ranne
varapuheenjohtaja

Marja-Liisa Harri
jäsen

Heikki Riippi
jäsen

Piia Riiki
varajäsen